

Marie Antošová, Úmrtnost žen v důsledku vybraných zhoubných novotvarů v kontextu zavádění preventivních programů v České a Slovenské republice od roku 1994
Bakalářská práce - Posudek oponenta

Téma bakalářské práce Marie Antošové je velmi aktuální; úroveň úmrtnosti na zhoubné novotvary je v České republice stejně jako ve Slovenské republice v evropském kontextu vyšší, přičemž rozvinutí některých forem onemocnění lze při jejich včasném rozpoznání zabránit. Rozvoj preventivních programů je však poměrně finančně nákladný, z toho důvodu je důležité znát efektivnost těchto programů. Výsledků bakalářské práce je tak možné použít jak pro hodnocení stávajících programů, tak pro koncipování preventivních programů i v případě jiných onemocnění.

Cílem bakalářské práce Marie Antošové bylo ověřit, zda lze data demografické statistiky prokázat účinnost preventivních programů zaměřených na včasné odhalení některých typů nádorových onemocnění. Vybrala si nádorová onemocnění postihující hlavně ženy (novotvar prsu, děložního hrdla a tlustého střeva), neboť právě na ně jsou cíleny plošné preventivní programy zaváděné v České republice od roku 2002. A protože Slovenská republika podobná opatření plošně nezavedla, bylo by možné z případných rozdílů ve vývoji usuzovat právě na souvislosti se zaváděním těchto programů v České republice.

Marie Antošová zpracovala vývoj úmrtnosti na tři vybrané diagnózy za období 1994–2015, tedy od doby počátku platnosti 10. revize MKN, což jí umožnilo získat za obě země srovnatelnou sadu dat. Období rozdělila na dvě části, referenční roky 1994–2001 a roky 2009–2015, kdy v České republice fungují preventivní programy zaměřené právě na tři vybraná onemocnění. Vlastnímu demografickému zpracování předradila část, v níž představila příslušná onemocnění, zvláště pokud jde o možnosti prevence jejich propuknutí a také o možnosti jejich léčby, a dále preventivní programy, jak je v obou zemích připravily a zajišťují zdravotnické orgány. Zvláště v České republice byly na základě mezinárodních zkušeností po roce 2000 rozpracovány plošné screeningové programy na včasný záchyt novotvarů prsu, děložního hrdla a tlustého střeva a daří se zvyšovat podíly žen, které preventivní prohlídky podstupují ve věku, kdy je incidence výskytu nových onemocnění nejvyšší. Ve Slovenské republice obdobné celostátní programy systematicky organizovány zatím nejsou a četnost preventivních vyšetření je závislá na iniciativě praktického lékaře či gynekologa, respektive zájmu pacientek. Autorka popisuje chronologii zavádění jednotlivých programů a také podíl ženské populace, která je screeningovými programy podchycena. V této části vychází z dat publikovaných příslušnými národními centry, které screening zajišťují (alespoň na území České republiky).

Pokud jde o vlastní demografickou analýzu. Autorka nejprve uvádí příslušné metodické postupy, tedy vzorce, podle kterých počítala zkrácené úmrtnostní tabulky a dvourozměrnou dekompozici rozdílů v naději dožití při narození (dle Pollarda). Pak uvádí výsledky svého výzkumu, tj. pro vybrané diagnózy spočtené časové řady úrovně úmrtnosti žen, věkově specifické míry úmrtnosti na tyto diagnózy pro roky 1994, 2001, 2008 a 2015 a také výsledky dekompozice pro období 1994–2001 a 2008–2015 pro každou populaci a diagnózu zvlášť. Výsledky naznačují obrat ke snižování úrovně úmrtnosti na vybrané diagnózy v české ženské populaci po roce 2008. Autorka se v analýze ani v popisu výsledků nedopouští chyb, hlavní výsledky shrnuje ve stručném závěru.

Svou práci založila Marie Antošová na dobré znalosti příslušné odborné literatury demografické, seznámila se s příslušnou produkcí ústavů zdravotnických informací České republiky a Slovenské republiky a rovněž s produkcí obou národních onkologických center, také s literaturou týkající se onkologických onemocnění a možností jejich včasné diagnostiky a následné léčby. Svědčí o tom i seznam použité literatury a zdrojů dat, který čítá téměř 100 položek.

Pokud jde o pochopení studované problematiky a její uchopení metodické a následně i zpracování dat, je bakalářská práce zdařilá. Je škoda, že stejně příznivě nevyznívá textové zpracování, zejména stylistická stránka textu. Zde je patrná zřejmá nezkušenost autorky s psaním delšího souvislého textu, provázená nepozorností; to se projevuje jak na stránce stylistické, kdy některé věty jsou nevhodně sestaveny, případně jejich smysl neodpovídá záměrům autorky a pouze z kontextu je patrné, co měla na mysli, ale i na stránce formální – v práci zůstaly neopravené překlepy, někdy bohužel rovněž zajímavým způsobem měnící smysl sdělení. Na příklad uvádím na straně 23 v hlavičce tabulky 2 je uvedeno: „Novotvary, jejichž riziko je zvýšeno“, na straně 24, první řádek „... záchyt zhoubných

novotvarů ve stále vyléčitelném stádiu“, na straně 31 v posledním odstavci je zaměněn počet případů incidence novotvaru děložního hrdla za počet úmrtí na tuto diagnózu, a na straně 32 je u této diagnózy uvedeno, že incidence ve studovaném období rostla – data na obr. 5 na téže straně naznačují ale opačný trend. Zajímavý je následující odstavec (na straně 51) „Počet osob s diagnózou novotvaru děložního těla v čase roste, což je způsobeno prodlužováním průměrného věku žen (Marešová, 2014). Toto v kombinaci s pokroky zobrazovacích vyšetřovacích metod a diagnostice dopomáhá ke zlepšení úmrtnostní situace...“ Na straně 54 je chybně uvedeno, že naděje dožití při narození v České republice stoupla od roku 1994 o 4,1 let – stoupla o 5,1 let. Obdobně zůstaly četné překlepy v seznamu literatury (např. Masarykův ontologický ústav, Národní onkologický registr); 2x je citováno stejné dílo (Demografická ročenka 2015), není sjednocen způsob zápisu citovaných děl.

Výhrady mám i k prezentaci některých výstupů (např. u přílohy č. 5, chybí, že jsou tabelovaná data spočtená na 100 000 osob daného věku a v předchozích přílohách 1-4 jsou z neznámého důvodu tabelována data věkově specifických měr dle vybraných diagnóz pouze na 1000 osob dané věkové skupiny (namísto obvyklého vyjádření na 100 tisíc obyvatel daného věku a pohlaví). Jinak je ale z práce patrné, že autorku téma zaujalo; kromě toho metoda dekompozice není běžnou náplní bakalářského studia, takže studentka ji nastudovala nad rámec běžných požadavků na znalosti demografické analýzy. Celkový rozsah práce včetně příloh je 77 stran, což rovněž přesahuje délku běžně odevzdávaných bakalářských prací. Z výše uvedeného tak vyplývá, že výtky se týkají pouze některých formálních stránek práce, nikoli jejího obsahu, způsobu zpracování nebo závěrů.

V předložené práci autorka prokázala, že se dobře orientuje ve speciální problematice, kterou si za téma bakalářské práce zvolila. Použila vhodné metody a získaná data správně interpretovala. Prokázala, že zná metody nejen standardní, ale také vybrané metody pokročilé demografické analýzy a že je umí vhodně uplatnit při speciálním rozboru. Podle mého názoru splňuje práce Marie Antošové „Úmrtnost žen v důsledku vybraných zhoubných novotvarů v kontextu zavádění preventivních programů v České a Slovenské republice od roku 1994“ nároky kladené na bakalářské práce v oboru demografie a doporučuji ji k obhajobě.

V Praze dne 14. srpna 2017

Doc. RNDr. Ludmila Fialová, CSc.